

Sygn. akt I ACa 87/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Dariusz Rystał
Sędziowie:	SSA Danuta Jezierska SSA Mirosława Gołuńska (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Wioletta Simińska

po rozpoznaniu w dniu 9 czerwca 2016 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa M. K. i D. K. (1)

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 10 grudnia 2015 roku, sygn. akt I C 910/14

I. zmienia wyrok w zaskarżonej części w ten sposób, że:

1. powództwo oddala,

2. nie obciąża powodów kosztami zastępstwa procesowego pozwanej,

II. nie obciąża powodów kosztami zastępstwa procesowego pozwanej w postępowaniu apelacyjnym.

SSA D.Jezierska SSA D.Rystał SSA M.Gołuńska

Sygn. akt I ACa 87/16

UZASADNIENIE

Powodowie M. K. i D. K. (1) wnieśli o uznanie za bezskuteczną wobec nich , do kwoty 119.561,06 euro z tytułu umów pożyczek zawartych przez powodów z dłużnikami A. R. i M. R. w dniach : 1 lipca 2011 r., 2 stycznia 2012 r., 14 listopada 2012 r., 14 marca 2013 r., 14 kwietnia 2013 r., 9 maja 2013 r., 1 lipca 2011 r. oraz 1 października 2013 r., umowy

sprzedaży nieruchomości zawartej pomiędzy A. i M. R. a (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S. w dniu 2 maja 2014 r. , na podstawie której A. R. i M. R. sprzedali (...) spółce z o.o. w S. nieruchomości gruntowe objęte księgami wieczystymi o nr : (...); (...) oraz 18/32 części w prawie wieczystego użytkowania nieruchomości (...). Nadto domagali się zasądzenia od pozwanej kosztów procesu, w tym 14.400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego .

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali podstawę tak skonstruowanego żądania. Podali, że od 1 lipca 2011 r. do 1 października 2013 r. udzielili A. i M. R. 8 pożyczek na łączną kwotę 134.500 euro. Pożyczki były zabezpieczone wekslowo , wobec braku zapłaty powodowie wystąpili przeciwko dłużnikom z 8 pozwami . Powodowie wskazali, że z ksiąg wieczystych nr (...) wynika, że rozporządzenie nieruchomościami miało miejsce w dniu 2 maja 2014 r. , tj. po otrzymaniu przez dłużników wezwań do wykupu weksli. Wskazali , że na podstawie umowy z dnia 2 maja 2014 r. właścicielem 3 nieruchomości stała się osoba trzecia (...) sp. z o.o. Jedynym członkiem zarządu spółki jest dłużnik A. R., udziałowiec spółki, gdy drugim udziałowcem jest R. R. (1) – syn dłużników. Powodowie opisali swoje działania przeciwko dłużnikom w zakresie egzekucji i zabezpieczenia swoich roszczeń. Posiadany przez dłużników majątek w postaci mieszkania i lokalu użytkowego jest zabezpieczony hipotekami, w związku z zaciągniętymi przez dłużników kredytami. W ocenie powodów ich roszczenie ma oparcie w art. 532 k.c. i n.

W odpowiedzi na pozew z dnia 3 listopada 2014 r. pozwana wniosła o oddalenie powództw i zasądzenie od powodów solidarnie kosztów postępowania. Zaprzeczyła twierdzeniom pozwu, wyjaśniając że podstawą zawarcia umowy była umowa przedwstępna zawarta 2 stycznia 2007 r. Wskazywała , że kwota wynikająca z umowy została zapłacona, stąd strony umowy przedwstępnej musiały do niej przystąpić. Powyższe wynika to z bilansów spółki , stąd nie ma mowy o pokrzywdzeniu wierzycieli. Dalej pozwana wskazała, że spółka zgodę na sprzedaż nieruchomości udzieliła już w 2007 r. Pozwana nie zgodziła się z twierdzeniem, że sprzedaż nieruchomości nastąpiła po tym jak D. i M. K. wezwali dłużników do wykupu weksli. Pozwana twierdziła też , że ich roszczenia są bezpodstawne, a ona zapłaciła kwotę 940.000 zł za zakup działek już w latach ubiegłych. Różnicę w cenie sprzedaży tj. 1.040.000 zł spółka potraktowała jako kwotę niemożliwą obecnie do uzyskania na rynku nieruchomości. Czynność sprzedaży zbiegła się z działaniami powodów ale według pozwanej te pozwy dotyczą pozornych umów pożyczek, które ma zalegalizować sąd. Zdaniem pozwanej nie można też mówić o niewypłacalności dłużników, skoro w toczących się postępowaniach egzekucyjnych doszło do zajęcia udziałów jakie dłużnik A. R. ma w pozwanej oraz wynagrodzenia za pracę M. R..

Powodowie M. K. i D. K. (1) w piśmie z dnia 28 lipca 2015 r. nadal twierdzili , że ich dłużnicy są niewypłacalni szerzej takie swoje stanowisko uzasadniając. Zdaniem powodów, pozwana spółka nie zapłaciła ceny sprzedaży za nieruchomości, gdyż nie wynika to z bilansów spółki, które to budzą wątpliwości co do ich wiarygodności. Zdaniem powodów pozwana od 2005 r. nie składała do KRS sprawozdań finansowych. Wszystkie bilanse zostały złożone dopiero przy piśmie z dnia 3 listopada 2014 r. Podkreślono , że w umowie strony cenę sprzedaży ustaliły na 1.040.000 zł, natomiast z twierdzeń pozwanej doszło do zapłaty kwoty 940.000 zł, przy czym ze sprawozdań nie wynika że zapłata tej ceny w istocie nastąpiła. Powodowie wskazali także, że pozwana spółka nie miała żadnego zabezpieczenia swoich roszczeń na nieruchomościach, w przeciwieństwie do nich. Zarzucili, że umowa z 2007 r. nie jest umową przedwstępną a co najwyżej zobowiązującą, a nadto że z umowy nie wynika przedmiot sprzedaży, a sama umowa nie ma ani daty pewnej , ani formy notarialnej. Brak uchwały zgromadzenia wspólników. Umowa nawiązuje do umowy ze spółką (...) sp. z o.o. spółka komandytowa a nie spółką z ograniczoną odpowiedzialnością. Zgodnie z umową miały zostać sprzedane nieruchomości nieobciążone, podczas gdy przedmiotem umowy były nieruchomości posiadające obciążenia. Powodowie wskazali także, że sprzedaż nieruchomości nie była objęta przedmiotem działalności (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Pismem z dnia 20 listopada 2015 r. powodowie wskazali, że w zakresie określenia wierzytelności wynikającej z 8 umów pożyczek doszło przy formułowaniu żądania do pomyłki i powodowie domagają się ochrony wierzytelności wynikających z umowy z dnia 1 lipca 2011 r. i z dnia 1 lipca 2013 r., a nie jak dotychczas wskazywali z dwóch umów z dnia 1 lipca 2011 r. Ponadto mając na uwadze wysokość udziału jaki przysługuje (...) sp. z o.o. w nieruchomości objętej Kw nr (...) powodowie wniesli o uznania za bezskuteczną w stosunku do nich umowy sprzedaży w zakresie udziału 16/32, nie zaś jak dotychczas się tego domagali w wysokości 18/32.

Na rozprawie w dniu 10 grudnia 2015 r. pełnomocnik powodów oświadczył, że w zakresie różnicy pomiędzy udziałami 18/32 i 16/32 cofa powództwo i zrzeka się roszczenia .

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 10 grudnia 2015 roku :

I. uznał za bezskuteczną wobec powodów M. K. i D. K. (1) umowę sprzedaży nieruchomości w postaci działek : o numerach (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), numerach (...), dla których Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) oraz udziału 16/32 w prawie własności nieruchomości obejmującej działki numer (...), dla których Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), zawartej pomiędzy dłużnikami A. R. i M. R. oraz pozwaną (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S. w dniu 2 maja 2014 r. przed notariuszem B. W. repertorium A nr (...), w zakresie wierzytelności wynoszącej 119.561,06 euro z tytułu umów pożyczek z dnia 1 lipca 2011 r., 2 stycznia 2012 r., 14 listopada 2012 r., 14 marca 2013 r., 14 kwietnia 2013 r., 9 maja 2013 r., 1 lipca 2013 r. i 1 października 2013 r. zawartych przez powodów z A. R. i M. R., zabezpieczonych weksłami wystawionymi przez dłużników na rzecz powodów;

II. umorzył w pozostałym zakresie postępowanie;

III. zasądził od pozwanej na rzecz powodów solidarnie kwotę 35.710zł tytułem kosztów procesu.

Podstawą takiego rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne:

M. K. i D. K. (1) udzielili dłużnikom M. R. i A. R. dziewięć pożyczek. Pierwsza umowa została zawarta w dniu 20 października 2009 roku na kwotę 100.000 euro. Do zawarcia kolejnych umów pożyczek doszło w latach 2011 - 2013 , zaciągnięte zobowiązania opiewały na łączną kwotę 134.500 euro. W każdym przypadku R. wystawiali weksel własny opiewający na kwotę udzielanej pożyczki, stanowiący jej zabezpieczenie .Sporządzano deklaracje wekslowe do każdego wystawionego weksla. W dniu 1 lipca 2011 r. została zawarta pisemna umowa pożyczki opiewająca na kwotę 38.000 euro, która nie została zwrócona. W dniu 2 stycznia 2012 r. została sporządzona w formie pisemnej umowa pożyczki kwoty 12.000 euro. Kwota nie została przez pozwanych zwrócona. W dniu 14 listopada 2012 r. została sporządzona w formie pisemnej umowa pożyczki, kwoty 15.000 euro. Pożyczka nie została zwrócona.

W dniu 14 marca 2013 r. została sporządzona w formie pisemnej umowa pożyczki kwoty 11.000 euro, która nie została zwrócona. W dniu 14 kwietnia 2013 r. zawarto pisemną umowę pożyczki kwoty 25 000 euro ,ta pożyczka też nie została zwrócona. Kolejną umowę pożyczki strony zawarły w dniu 9 maja 2013 r. na kwotę 15.000 euro, której pożyczkobiorcy również nie zwrócili. W dniu 1 lipca 2013 r. została sporządzona w formie pisemnej umowa pożyczki, której stronami byli M. K. i D. K. (1) jako pożyczkodawcy oraz A. R. i M. R. jako pożyczkobiorcy. Przedmiotem pożyczki była kwota 8.500 euro. Pożyczonej kwoty nie zwrócono. Do zawarcia kolejnej umowy doszło w dniu 1 października 2013 r. W tym przypadku . przedmiotem pożyczki była kwota 10.000 euro. Należność ta nie została zwrócona. Od połowy lutego 2014 r. M. K. i D. K. (1) wzywali pisemnie dłużników do wykupu weksli. M. K. kontaktował się również telefonicznie w tym celu z dłużnikiem A. R.. Począwszy od kwietnia 2014 roku M. K. i D. K. (1) inicjowali przeciwko M. R. i A. R. sprawy o wydanie nakazów zapłaty w oparciu o weksle wystawione przez dłużników.

Przed Sądem Okręgowym w Szczecinie zostały wszczęte dwie sprawy:

- I C 614/14 (poprzednio I Nc 167/14) o zapłatę kwoty 38.000 euro na podstawie weksla z dnia 1 lipca 2011 r. i umowy pożyczki z dnia 1 lipca 2011 r.;

- I C 167/14 (poprzednio I Nc 199/14) o zapłatę kwoty 25.000 euro na podstawie weksla z dnia 14 kwietnia 2013 r. i umowy pożyczki z dnia 14 kwietnia 2013 r. Natomiast przed Sądem Rejonowym Szczecin - Zachód w Szczecinie zostało wszczętych sześć spraw:

- I C 1241/14 (poprzednio I Nc 550/14) o zapłatę kwoty 15.000 euro na podstawie weksla z dnia 14 listopada 2012 r. i umowy pożyczki z dnia 14 listopada 2012 r.;

- I Nc 1644/14 o zapłatę kwoty 10.000 euro na podstawie weksla z dnia 1 października 2013 r. i umowy pożyczki z dnia 1 października 2013 r.;

- I Nc 1216/14 o zapłatę kwoty 15.000 euro na podstawie weksla z dnia 9 maja 2013 r. i umowy pożyczki z dnia 9 maja 2013 r.;

- I Nc 1666/14 o zapłatę kwoty 8500 euro na podstawie weksla z dnia 1 lipca 2013 r. i umowy pożyczki z dnia 1 lipca 2013 r.;

- I Nc 1645/14 o zapłatę kwoty 11.000 euro na podstawie weksla z dnia 14 marca 2013 r. i umowy pożyczki z dnia 14 marca 2013 r.

- I Nc 1649/14 o zapłatę 12.000 euro na podstawie weksla z dnia 2 stycznia 2012 r. i umowy pożyczki z dnia 2 stycznia 2012 r.

Łącznie należności główne z tytułu weksli stanowiły kwotę 134.500 euro.

W sprawie I Nc 199/14 Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 30 kwietnia 2014 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla co do obowiązku zapłaty przez dłużników kwoty 38.000 euro. W sprawie I Nc 167/14 Sąd Okręgowy w Szczecinie wydał przeciwko dłużnikom nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla na kwotę 25.000 euro.

Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla w sprawach:

- I Nc 550/14 nakazał dłużnikom zapłatę 15.000 euro;

- I Nc 1649/14 nakazał dłużnikom zapłatę 12.000 euro;

- I Nc 1644/14 nakazał dłużnikom zapłatę 10.000 euro;

- I Nc 1216/14 nakazał dłużnikom zapłatę 15.000 euro;

- I Nc 1666/14 nakazał dłużnikom zapłatę 8.500 euro .

A. i M. R. są małżeństwem i od 2004 r., obowiązują ich ustrój rozdzielności majątkowej małżeńskiej. Jeszcze przed zawarciem umowy o rozdzielności majątkowej małżeńskiej dłużnicy w dniu 4 kwietnia 2000 r. nabyli nieruchomość gruntową o obszarze około 14.800 m⁽²⁾, położoną w K. (S. D.) przy ul. (...), z zamiarem jej podziału na mniejsze działki budowlane i odsprzedaży. Początkowo nieruchomość ta stanowiła jedną działkę oznaczoną numerem (...) i była dla niej prowadzona księga wieczysta Kw nr (...). W dniu 25 października 2010 r. dla tego obszar został uchwałą nr (...) Rady Miasta S. uchwalony plan zagospodarowania przestrzennego (...) w S., zgodnie z którym grunt uzyskał przeznaczenie pod mieszkaniową jednorodziną wolno stojącą lub bliźniaczą z dopuszczeniem usług budowlanych. W 2011 r. na podstawie decyzji Prezydenta Miasta S. nr (...) nastąpił podział nieruchomości, po uprzednim geodezyjnym wytyczeniu i powstałe działki zostały wyłączone do odrębnych ksiąg wieczystych. Decyzja została ujawniona w księgach wieczystych już w dniu 26 lipca 2011 r.

Z działki (...) zostały wyodrębnione działki nr : (...) z przeznaczeniem pod zabudowę oraz działki nr : (...) z przeznaczeniem na cele komunikacyjne – drogi. Na nieruchomościach istniało obciążenie hipoteczne na rzecz (...) spółki jawnej w S. w kwocie 300.000 zł tytułem zabezpieczenia spłaty pożyczki z dnia 9 lipca 2010 r. zmienionej aneksami z dnia 8 lipca 2011 r. i z dnia 19 lutego 2013 r. Termin spłaty pożyczki upływał w dniu 30 czerwca 2014 r.

*Dla działek nr : (...) została założona w 2013 r. księga wieczysta Kw nr (...). Do księgi tej przeniesiono współobciążenie wpisem hipoteki umownej łącznej zwykłej w kwocie 300.000 zł na rzecz (...) spółki jawnej w S.. W dziale IV tej księgi spisane są jeszcze dwie hipoteki umowne zwykłe w kwocie 150.000 zł i 200.000 zł na rzecz w/w spółki.

*Dla działek nr : (...) została założona w dniu 28 września 2011 r. księga wieczysta Kw nr (...). Do niej również przeniesiono wpis hipotek na rzecz (...) spółki jawnej w S. w kwotach 300.000 zł, 150.000 zł i 200.000 zł jako hipoteki łączne.

*Dla działki (...) została założona księga wieczysta Kw nr (...). W dziale III tej księgi zostało ujawnione obciążenie hipoteką na rzecz (...) spółki jawnej w S. w kwocie 150.000 zł i 200.000 zł na rzecz w/w spółki.

*Dla działki (...) została założona księga wieczysta Kw nr (...). W dziale III księgi wieczystej nie zostały ujawnione obciążenia hipoteczne za zgodą wierzyciela hipotecznego.

A. R. prowadzi działalność gospodarczą, będąc między innymi udziałowcem i prezesem jednoosobowego zarządu (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.. Spółka została założona w 2000 r. A. R. posiadał w spółce 344 udziały, jego syn R. R. (1) - 16 . Przedmiotem działalności spółki jest przede wszystkim wytwarzanie materiałów budowlanych. Spółka nie ma wpisanej działalności polegającej na sprzedaży nieruchomości.

M. R. jest lekarzem , prowadzi praktykę lekarską w gabinecie przy ul. (...) w S.. Pracowała nadto jako lekarz kontraktowy, po wszczęciu postępowań egzekucyjnych została zatrudniona na podstawie umowy o pracę.

Małżonkowie są właścicielami w udziałach po 1/2 każdy lokalu o powierzchni 74 m², położonego w S. przy ul. (...), dla którego prowadzona jest przez Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie księga wieczysta Kw nr (...). W dziale III księgi wpisane są:

- hipoteka umowna zwykła w kwocie 119.072,97 zł na rzecz (...) Bank S.A. na podstawie umowy pożyczki z dnia 19 stycznia 2010 r. zawartej do dnia 7 marca 2030 r.

- hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 139.351,08 zł na rzecz (...) Bank S.A. na podstawie umowy pożyczki z dnia 19 stycznia 2010 r. z tytułu zabezpieczenia odsetek i innych należności ubocznych

- hipoteka przymusowa w kwocie 25.000 euro na rzecz powodów wpisana na podstawie nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 6 maja 2014 r. w sprawie I Nc 167/14.

Do M. R. należy również gabinet lekarski w postaci spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, położony w S. przy ul. (...) o powierzchni 54,20 m², znajdujący się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w S.. W dziale III księgi wieczystej prowadzonej dla tego lokalu przez Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie pod numerem (...), wpisane są na rzecz Banku (...) spółki akcyjnej w W. hipoteka umowna zwykła w kwocie 229.770 zł i kaucyjna do kwoty 68.931 zł na podstawie umowy kredytu z dnia 14 sierpnia 2008 r., udzielonego na okres do dnia 15 lipca 2022 r. W dalszej kolejności wpisana jest hipoteka przymusowa w kwocie 38.000 euro na rzecz powodów, na podstawie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie I Nc 199/14.

M. R. umową darowizny z dnia 12 kwietnia 2012 r. darowała córce A. R. (3) ruchomości stanowiące wyposażenie gabinetu lekarskiego. Dłużnicy darowali wyposażenie lokalu mieszkalnego swojemu synowi A. R. (4) umową z dnia 10 marca 2012 r.

Dłużnicy mają zawarte inne umowy z Bankami:

(...) Bankiem spółką akcyjną na kwotę 150.000 zł na okres 10 lat (120 miesięcy) zawartą w dniu 18 marca 2011 r. z ratą miesięczną 2.154,54 zł

(...) Bank (...) spółką akcyjną na kwotę 160.000 zł na okres do 16 marca 2020 r. zawartą w dniu 18 marca 2011 r.

- (...) spółką akcyjną w W. na kwotę 100.336,80 zł na podstawie porozumienia z dnia 2 lipca 2013 r. na okres do 31 maja 2018 r. , z miesięczną ratą 1850 zł.

W stosunku do dłużnika A. R. Bank (...) S.A. w W. w dniu 14 stycznia 2014 r. posiadał wymagalną wierzytelność w kwocie 70238,03 zł, zaś Bank (...) spółka akcyjna w W. na dzień 20 stycznia 2014 r. posiadał wymagalną wierzytelność w kwocie 47.499,24 zł.

Na podstawie wydanego przez Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w sprawie I Nc 550/14 nakazu zapłaty kamińscy domagali się wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomościach dłużników objętych księgami wieczystymi o numerach (...). Dłużnicy wnieśli do depozytu sądowego kwotę 62.205,72 zł stanowiącą sumę zabezpieczenia domagając się od Sądu wydającego nakaz, ograniczenia zabezpieczenia. Jednocześnie pismem z dnia 29 kwietnia 2014 r. dłużnicy wezwali powodów do cofnięcia wniosku o wpis do ksiąg wieczystych hipoteki przymusowej.

W dniu 30 kwietnia 2014 r. dłużnicy A. R. i M. R. złożyli wniosek o niedokonywanie wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomościach Kw nr (...) i (...), adresowany do Sądu wieczystoksięgowego.

W dniu 14 maja 2014 r. powodowie wnioski o wpis hipoteki przymusowej w kwocie 15.000 euro cofnęli, co skutkowało umorzeniem postępowań wieczystoksięgowych.

W dniu 2 maja 2014 r. odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników (...) spółki z o.o.w S. w Kancelarii Notarialnej B. W. (rep. A nr (...)), w trakcie którego doszło do wyboru R. R. (1) jako pełnomocnika do zawierania umów w imieniu spółki.

Umową z dnia 2 maja 2014 r., zawartą przed notariuszem B. W. pod numerem rep. A (...), dłużnicy A. R. działający w imieniu własnym oraz jako pełnomocnik żony M. R. ,na podstawie pełnomocnictwa z dnia 22 lutego 2012 r., zawarli z (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S. reprezentowaną przez R. R. (1) umowę sprzedaży nieruchomości w postaci działek numer (...) objętych księgami wieczystymi Kw nr (...) oraz udział 18/32 w działkach nr (...) objętych księgą wieczystą Kw nr (...). Strony cenę ustaliły na 940.000 zł. W § 6 ust. 2 umowy A. R. oświadczył, że spółka zapłaciła całą cenę, nie odniesiono się do innych ustaleń dotyczących ceny. Przy zawieraniu umowy notariuszowi została okazany dokument zatytułowany „przedwstępna umowa sprzedaży” datowana na dzień 2 lipca 2007 r., zgodnie z którą A. i M. małżonkowie R. zobowiązali się sprzedać na rzecz (...) sp. z o.o. w S. część nieruchomości z nieruchomości stanowiącej działkę numer (...) powstałej w wyniku zakończonego podziału geodezyjnego o szacunkowej powierzchni wynoszącej około 4000 m⁽²⁾, zaś (...) sp. z o.o. zobowiązała się tę nieruchomość nabyć za 1.040.000 zł. Oryginał tej umowy został załączony do zbioru dokumentów przy oryginale aktu notarialnego sporządzonego przez notariusza B. W.. Notariuszowi nie zostały przedstawione uchwały z dnia 2 stycznia 2007 r. Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników (...) sp. z o.o. w S. z dnia 2 stycznia 2007 r. wyrażająca zgodę na nabycie od M. R. i A. R. nieruchomości o powierzchni około 4.000 m⁽²⁾, stanowiącej część działki nr (...) położonej w S. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) oraz zawierająca pełnomocnictwo dla R. R. (1) do zawierania umów.

W umowie przedwstępnej określono cenę sprzedaży na 1.040.000 zł ,z tym iż spółka zobowiązała się zapłacić M. R. i A. R. 940.000 zł w terminie nie później niż do dnia 31 grudnia 2007 r. Zawarcie umowy przyrzeczonej zgodnie z § 6 umowy miało nastąpić po spełnieniu warunków: a) przedłożeniu przez sprzedających odpisu z księgi wieczystej z którego wynikać będzie, że nieruchomość jest wolna od obciążeń lub przedstawieni dokumentów pozwalających na wykreślenie ewentualnych wpisów , b) przedstawieniu rzez sprzedających wymaganych dokumentów potwierdzających fakt dokonania podziału geodezyjnego działki , c) przedstawieniu przez kupującą spółkę dokumentów, z treści których wynikać będzie że (...) sp. z o.o. w S. dysponuje środkami pozwalającymi na zapłatę pozostałej części ceny.

Przy zawieraniu umowy dłużnicy mieli świadomość roszczeń powodów, jednak uważali je za „pseudoumowy” pożyczek, gdyż według nich były to wyłącznie odsetki od odsetek jednej pożyczki, nienależne powodom.

W dniu 6 maja 2014 r. A. R. zawarł z bratem J. R. umowę darowizny 168 udziałów w kapitale zakładowym (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.. Wyrokiem z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie I C 787/14 Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo J. R. o zwolnienie od egzekucji 168 udziałów i zysków w kapitale zakładowym (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. zajętych w sprawie Km 452/14, prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie M. J.. Wyrokiem z dnia 5 października 2015 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie I C 1211/14 uznał tę umowę za bezskuteczną w zakresie wierzytelności 119.561 euro z tytułu zawartych umów pożyczek.

Postanowieniami z dnia 23 czerwca 2014 r. Referendarz w Sądzie Rejonowym Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie oddalił wnioski powodów o wpisanie hipoteki przymusowej na podstawie uzyskanych nakazów zapłaty, na nieruchomościach dłużników objętych księgami wieczystymi Kw nr (...), wskazując że dłużnicy nie są aktualnie właścicielami tych nieruchomości, lecz (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S..

Powodowie zainicjowali dwie egzekucje na podstawie nakazów zapłaty wydanych przez Sąd Okręgowy w Szczecinie. Najpierw w oparciu o nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie I Nc 199/14 było prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie M. J. postępowanie zabezpieczające w sprawie Km 343/14. Następnie podstawie tego samego tytułu zostało wszczęte przez przeciwko dłużnikom postępowanie egzekucyjne prowadzone przez Komornika Sądowego przy SR Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w S. M. J. w sprawie Km 452/14. Na poczet zadłużenia przekazano wierzycielom kwotę zdeponowaną przez dłużników jako suma zabezpieczenia na rachunku depozytowym sądu w kwocie 62.205,72 zł. Egzekucja została skierowana też do różnych składników majątkowych: rachunków bankowych, wynagrodzenia za pracę, nieruchomości, udziałów A. R. w (...) sp. z o.o. w S.. Nie jest prowadzona egzekucja z ruchomości z uwagi na dokonane darowizny na rzecz dzieci.

Wyrokiem z dnia 31 października 2014 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie I C 614/14 utrzymał w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 199/14. Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 2 września 2015 r. uchylił nakaz zapłaty w odniesieniu do jednego z dłużników i zasądził tę należność ze stosunku podstawowego, wskazując że zobowiązanie ma charakter in solidum. W toku postępowania egzekucyjnego na dzień 13 lipca 2015 r. została wyegzekwowana kwota 97.381,08 zł, z czego powodom jako wierzycielom przekazano 89.097,06 zł, która to kwota została zarachowana na odsetki 43.753,88 zł i kapitał 7791,14 zł. Do wyegzekwowania na wskazaną datę pozostawała kwota 28.636,60 euro, odsetki 399,15 zł i koszty postępowania egzekucyjnego.

Na podstawie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie z dnia 6 maja 2014 r. w sprawie I Nc 167/14 zostało wszczęte przez powodów przeciwko dłużnikom postępowanie egzekucyjne przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie M. J. w sprawie Km 477/14. Egzekucja została skierowana do rachunków bankowych, wynagrodzenia za pracę, ruchomości, nieruchomości – lokalu mieszkalnego i użytkowego, udziałów A. R. w (...) sp. z o.o. w S.. W odniesieniu do nieruchomości sporządzono opis i oszacowanie. Wartość lokalu mieszkalnego została ustalona na 236.100 zł, a użytkowego na 194.600 zł. Udziały w spółce nie były dotychczas przedmiotem wyceny. Dłużnik w jednym z wniosków o zwolnienie od kosztów sądowych wskazał ich wartość jako 10.000 zł.

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie utrzymał w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 6 maja 2014 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 167/14. Apelacja dłużników od tego wyroku została wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 9 grudnia 2015 r. oddalona.

W toku postępowania egzekucyjnego na dzień 13 lipca 2015 r. została wyegzekwowana kwota 11.833,41 zł, z czego powodom jako wierzycielom przekazano 10.351,71 zł, która to kwota została zarachowana na odsetki - 7918,71 zł i

kapitał -1204,27 zł. Do wyegzekwowania na wskazaną datę pozostawała kwota 25.000 euro, odsetki i koszty egzekucji. Już w toku egzekucji dłużniczka M. R. zmieniła zatrudnienie z kontraktu na umowę o pracę, skutkowało to tym iż wysokość ściąganych należności zmniejszyła się z kilku tysięcy do kilkuset złotych w sytuacji gdy tylko egzekucja z tego prawa jest skuteczna. Egzekucja z nieruchomości zakończyła się na etapie opisu i oszacowania, wobec braku prawomocnych tytułów egzekucyjnych.

Dłużnik A. R. jest zatrudniony w (...) sp. z o.o. w S. na 1/2 etatu za minimalne wynagrodzenie do którego nie skierowano egzekucji.

W dniu 4 lipca 2014 r. (...) spółka z o.o. w S., po podjęciu w dniu 2 maja 2014 r. przez Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki (...) sp. z o.o. w S. uchwały o wyrażeniu zgody, sprzedała I. N. i R. M. nieruchomość obejmującą działkę nr (...) o obszarze 0,1010 ha oraz udział 2/32 w działkach (...) za kwotę 180.000 zł. Wcześniej wierzyciel hipoteczny (...) spółka jawna w S. wyraził zgodę na bezciężarowe zbycie działki gruntu 33/10 oraz udziałów w wysokości 2/32 części nieruchomości obejmującej działki (...).

(...) sp. z o.o. w S. nie zatrudnia księgowej. Księgowość prowadzona jest przez J. P., która ma własną działalność gospodarczą w postaci biura rachunkowego i współpracuje z pozwaną od 2007 r. Ona też wypełnia również roczne zeznania podatkowe PIT dla A. i M. R.. J. P. sporządzała corocznie bilanse spółki. W bilansie spółki za 2007 r. i kolejne lata kwota 1.040.000 zł została ujęta jako aktywa trwałe - zaliczki na poczet wartości niematerialnych i prawnych, zaś kwota 100.000 zł została ujęta w pozycji „inne zobowiązania finansowe z tytułu dostaw i usług w okresie wymagalności”. Spółka posiada różne druki bilansów za okres 2005 – 2013. W jednym bilansie kwota 1.040.000 zł jest ujęta jako zaliczka na poczet wartości niematerialnych i prawnych. W bilansie złożonym do KRS kwota 1.040.000 zł została ujęta jako inne wartości niematerialne i prawne nie zaś jako zaliczka. Również w tym bilansie kwota 940.000 zł na koniec 2007 r. została ujęta jako rozliczenia międzyokresowe i przychody z przyszłych okresów. W bilansie za 2007 r. w zakresie pasywów na koniec 2007 r. ujawniona była kwota 940.000 zł. Taka sama kwota uwidoczniła się na koniec 2008 r. W późniejszych latach nie była wykazywana. W pisemnych sprawozdaniach za lata 2005 – 2013 r. zarząd nie ujawniał ani zamiaru, ani faktu nabycia nieruchomości. Bilanse były składane do (...) Urzędu Skarbowego w S. z opóźnieniem, nawet ponad rocznym. W 2013 r. (...) sp. z o.o. w S. była wzywana przez Naczelnika (...) Urzędu Skarbowego w S. do złożenia sprawozdania finansowego za 2011 r. wraz z uchwałą zatwierdzającą sprawozdanie. W odpowiedzi w dniu 11 października 2013 r. spółka złożyła sprawozdanie wraz z uchwałą.

M. K. w dniu 28 listopada 2014 r. wystąpił o wszczęcie przez Krajowy Rejestr Sądowy postępowania przymuszającego przeciwko (...) sp. z o.o. w S., w celu złożenia sprawozdań finansowych za lata 2005 – 2013. Sąd Rejonowy Szczecin – Centrum w Szczecinie XIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego w S. wszczął wobec zarządu spółki takie postępowanie (art. 24 ustawy o KRS).

W dniu 23 grudnia 2014 r. A. R. działając w imieniu (...) spółki z o.o. w S. złożył w Krajowym Rejestrze Sądowym 9 sprawozdań finansowych spółki obejmujących lata 2005 – 2013.

Na wniosek K. przeciwko A. R. Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadził sprawę IX Co 1124/15 o nakazanie wyjawienia majątku. Dłużnik A. R. w dniu 24 września 2015 r. złożył wykaz majątku i został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako dłużnik niewypłacalny. Dłużnicy A. R. i M. R. w żadnym ze składanych przez siebie rozliczeniach majątkowych za lata 2007 – 2014 nie ujawnili kwoty 940.000 zł.

Po tak poczynionych ustaleniach faktycznych, po dokonaniu ich kwalifikacji prawnej, Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że powództwo jest uzasadnione. W sprawie spełnione zostały bowiem wszystkie przesłanki konieczne udzielenia stronie ochrony pauliańskiej.

Sąd przypomniał, że stosownie do treści art. 527 § 1 i 2 k.c. stanowiącego materialnoprawną podstawę żądania powodów, gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu

należytej staranności mogła się dowiedzieć. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Wskazanie przesłanek skargi pauliańskiej jest obowiązkiem powoda, w szczególnych jednak przypadkach, w których występują domniemania prawne, tj. art. 527 § 3 k.c., 529 k.c., ciężar dowodu jest przerzucony na stronę pozwaną w której interesie jest obalenie obciążającego ją domniemania. Zawarte w tych przepisach domniemania prawne mogą być obalone o ile pozwany wykaże, że objęte domniemaniem okoliczności nie miały miejsca. Gdy tego nie uczyni ponosi ujemne konsekwencje procesowe w postaci przegrania sprawy, gdyż zgodnie z art. 234 k.p.c. domniemania ustanowione przez prawo wiążą sąd. Dla uwzględnienia powództwa mającego oparcie w art. 527 k.c. strona powodowa musi wykazać spełnienie kilku przesłanek, a mianowicie: 1. istnienie godnego ochrony interesu wierzyciela w postaci wierzytelności, 2. dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią, 3. pokrzywdzenie wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika, 4. dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, 5. uzyskanie wskutek tej czynności korzyści majątkowej przez osobę trzecią, 6. działanie osoby trzeciej w złej wierze, przy czym na mocy art. 528 k.c. w przypadku nieodpłatnego charakteru nabycia nieruchomości przesłanka ta jest wyłączona. Z art. 527 § 3 i 4 k.c. wynika nadto domniemanie, że jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, podobnie - jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli korzyść majątkową uzyskał przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, domniemywa się, że było mu wiadome, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Wobec takiej treści art. 527 § 1 k.c. i art. 528 k.c. dla rozstrzygnięcia sprawy istotny był fakt istnienia wierzytelności, zawarcie przez dłużników umowy skutkującej przeniesieniem własności nieruchomości jako wartościowych składników ich majątku, z pokrzywdzeniem wierzycieli oraz ich świadomość powyższego.

Uwzględniając powyższe Sąd stwierdził, że istnienie wierzytelności podlegającej ochronie zostało wykazane przez powodów. Choć z twierdzeń pozwanej i reprezentującego ją A. R. zdawało się wynikać, że wymagalna jest jedynie wierzytelność z wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 31 października 2014 r. w sprawie I C 614/14 (utrzymującego w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 30 kwietnia 2014 r., I Nc 199/14) to wyrokiem wydanym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie I C 614/14 stał się prawomocny, z dniem 9 grudnia 2015 r., również nakaz zapłaty z dnia 6 maja 2014 r. w sprawie I Nc 167/14. Niezależnie od powyższego w ocenie Sądu pierwszej instancji wykazana została też wierzytelność z pozostałych pożyczek o kwocie łącznej 134.500 euro. Powodowie uwzględnili kwoty wyegzekwowane już od dłużników wskazując, że ochrony domagają się co do kwoty 119.561,06 euro. Z zaświadczenia Komornika w sprawie Km 452/14 wynika, że z kwoty 38.000 euro do wyegzekwowania pozostało 28.636,60 euro, z kapitału spłacono 9363,40 euro.

Sąd Okręgowy następnie, odwołując się przy tym do orzecznictwa sądowego, wskazał, że wierzytelność podlegająca ochronie w wyniku skargi pauliańskiej, ma być pewna co do zasady, natomiast określenie jej co do wysokości nie jest konieczne. Realizowanie akcji pauliańskiej jest dopuszczalne bez ostatecznego sprecyzowania wysokości roszczeń powoda. Rodzi to dwojaki rodzaj konsekwencji. Po pierwsze konieczne jest już w pozwie oznaczenie jaką wierzytelność powoda stanowi przedmiot ochrony żądanej taką skargą, a po drugie w granicach zaznaczonych przez powoda konieczne jest określenie takiej wierzytelności w samym wyroku. Wierzytelność taka nie musi być wymagalna, nie jest też oczywiście konieczne istnienie na ten czas tytułu egzekucyjnego.

Powodowie w piśmie procesowym z dnia 17 września 2014 r. doprecyzowali żądanie uznania czynności prawnej za bezskuteczną odnosząc to do zawartych umów pożyczek i wystawionych weksli, które zostały dołączone do akt sprawy. To oznacza, że ostatecznie powodowie wskazali uznania, której czynności za bezskuteczną się domagają, określając datę tej czynności, jej przedmiot oraz strony, a następnie podali, iż tak ukształtowane powództwo służyć ma ochronie konkretnie wskazanych przez nich wierzytelności wynikających z zawartych z dłużnikami umów pożyczek zabezpieczonych każdorazowo wystawionymi wekslami. Brak możliwości powołania konkretnych tytułów, którymi wierzytelności te od dłużników na rzecz powodów zasądzone były zrozumiały w sytuacji gdy postępowania toczyły się niemal równolegle, a co więcej nie wszystkie zostały prawomocnie zakończone. W tym zakresie powodowie

przedstawili nie tylko dowody z dokumentów w postaci odpisów wyroków, czy nakazów zapłaty, ale także przedstawili również wszystkie umowy pożyczki i weksle, wskaz z wezwaniami do wykupu weksli, z których jednoznacznie wynika wierzytelność, której ochrony domagają się w tym procesie .

Obronę pozwanej, że ocena niewypłacalności winna być dokonywana tylko w kontekście jednej pożyczki na 38.000 euro Sąd uznał przeto za bezzasadną dodając, że wierzytelność jest zdecydowanie wyższa, jeśli weźmie się pod uwagę przysługujące powodowi odsetki. Dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią również nastąpiło, co powodowie wykazali składając umowę z dnia 2 maja 2014 r. W odniesieniu do tego elementu skargi pauliańskiej strony nie pozostawały w sporze, zresztą wynika to z dokumentu urzędowego w postaci aktu notarialnego.

Sąd pierwszej instancji uznał nadto ,że pokrzywdzenie wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika - wedle definicji pokrzywdzenia wynikającej z treści art. 527 § 2 k.c., a mianowicie powstanie niewypłacalności dłużnika, bądź pogłębienie niewypłacalności - zostało potwierdzone przeprowadzonym postępowaniem dowodowym. Aczkolwiek nie doszło do umorzenia postępowań egzekucyjnych z powodu ich bezskuteczności, gdyż dwa postępowania egzekucyjne są nadal prowadzone, to jednak dokonana czynność spowodowała niewątpliwie uszczuplenie składników majątkowych małżonków R.. Egzekucja obecnie skutecznie jest skierowana wyłącznie do wynagrodzenia za pracę M. R.,z tym iż z uwagi na zmianę sposobu zatrudnienia przez dłużniczkę, nastąpiło znaczne zmniejszenie wpływów z tego tytułu. Komornik prowadzący egzekucję podał , że choć w sprawach doszło do zajęcia nieruchomości dłużników w postaci mieszkania oraz gabinetu lekarskiego, to obciążenia hipoteczne spowodują niemożność zaspokojenia wierzycieli w osobie powodów, poza kosztami egzekucyjnymi, gdyż te korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia określonego przepisem art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. Wprawdzie A. R. twierdził , że obciążenia te nie pokrywają się z faktycznym ich zadłużeniem z tytułu poszczególnych kredytów czy pożyczek hipotecznych jednak dowodowo tego w żaden sposób nie wykazał. Z wpisów w działach IV prowadzonych dla ksiąg wieczystych dla obu lokali wynika, że zobowiązania mają charakter długoterminowy, stąd nawet przy prawidłowej obsłudze tych kredytów, nie doszło do ich zaspokojenia, a co więcej A. R. wskazał na trudności w obsłudze bieżącej kredytów. Z tych względów, uwzględniając, że lokal mieszkalny został wyceniony na 236.100 zł i w dziale IV księgi wieczystej została ujawniona hipoteka umowna zwykła w kwocie 119.072,97 zł na rzecz (...) Bank S.A. na podstawie umowy pożyczki z dnia 19 stycznia 2010 r. zawartej do dnia 7 marca 2030 r., natomiast lokal użytkowy wyceniono na 194.600 zł i w dziale IV księgi wieczystej dla niego prowadzonej są wpisane na rzecz Banku (...) spółki akcyjnej w W. hipoteka umowna zwykła w kwocie 229.770 zł, zaś kredyt został udzielony na okres do dnia 15 lipca 2022 r. do zaspokojenia wszystkich wierzytelności jakie posiadają powodowie względem dłużników, z pewnością nie dojdzie. Nawet jeśli przewidywania Komornika M. J. , że zostaną zaspokojone wyłącznie koszty egzekucyjne się nie sprawdzą , to jednak na podstawie dokonanego oszacowania można stwierdzić, że powodowie jako wierzyciele nie uzyskają zaspokojenia całości wierzytelności. Co do zasadności argumentacji dłużnika A. R. ,że wystarczająca do zaspokojenia należności powodów jest egzekucja z wynagrodzenia za pracę jego i jego małżonki oraz z jego udziały w (...) spółce z o.o. w S. - Sąd Okręgowy odwołał się tu do po pierwsze do zeznań przywoływanego już wyżej świadka komornika J. , po drugie zauważył ,iż sam dłużnik R. przyznał, że jego wynagrodzenie nie podlega , z uwagi na wysokość, w ogóle egzekucji. Po trzecie ten sam dłużnik wartość swoich udziałów posiadanych w spółce (...) oszacował na 10.000 zł. , a tego , że są one warte więcej w żaden sposób pozwana nie wykazała. W stosunku do dłużnika A. R. było prowadzone postępowanie o wyjawienie majątku, które zakończyło się złożeniem przez niego wykazu majątku i wpisaniem go do rejestru dłużników niewypłacalnych. Uwzględniając to wszystko Sąd pierwszej instancji uznał, że zbycie przez dłużników trzech nieruchomości gruntowych o statusie budowlanym wraz z dostępem do drogi jest niewątpliwie działaniem zmierzającym do niewypłacalności lub też do pogłębienia tej niewypłacalności . Wykazane poza tymi nieruchomościami inne składniki majątku dłużników nie wystarczają w żadnym razie do zaspokojenia wierzytelności powodów. Wystarczające do uwzględnienia powództwa było już tylko ustalenie , że dokonanie zaskarżonej przez powodów jako wierzycieli czynności spowodowało niewypłacalność dłużnika, bądź zwiększyło ich niewypłacalność .

Sąd ocenił nadto ,że sam fakt istnienia umowy przedwstępnej, jaką dłużnicy mieli zawrzeć z pozwaną (...) spółką z o.o.w S. nie wyklucza możliwości uznania czynności z pozwu za bezskuteczną. Według Sądu nie wykazano by pozwana spółka dokonała zapłaty za te nieruchomości. Dowody naprowadzone przez pozwaną nie były wystarczające.

Zasadniczo jedynym dowodem miały być tu sprawozdania finansowe, w ślad za którymi nie poszły żadne dokumenty finansowe wskazujące na przepływ środków w kwocie 940.000 zł. Zeznania świadka M. R. niczego do sprawy w tym zakresie nie wniosły. Przyznała ona jedynie, że była stroną umowy zawartej w 2007 r. Za mało wiarygodne Sąd uznał jej twierdzenia, że w późniejszym okresie nie interesowała się tą transakcją, jak też że nie była zainteresowana tym co stało się z pieniędzmi jakie dłużnicy mieli otrzymać od spółki za sprzedane nieruchomości. Kwota z umowy była znaczną i to w sytuacji gdy dłużnicy w zbliżonym czasie zaciągali zobowiązania w różnych bankach. Gdyby istotnie doszło do przekazania takich środków finansowych zaciąganie tych zobowiązań nie byłoby potrzebne. Za jedynie wiarygodne twierdzenie świadka Sąd uznał to, że nie zauważyła tych środków w budżecie domowym. Jest to wiarygodne, w kontekście ustalenia, że ta zapłata nie miała miejsca. Co do zeznań świadka J. P. - nie odpowiedziała ona na wiele pytań, twierdząc, że pewnych rzeczy nie pamięta. Nie miała natomiast problemów z odczytaniem sprawozdania finansowego. W pewnych elementach zeznawała również odmiennie, i tak początkowo utrzymywała, że sprawozdania finansowe jakie przygotowywała były sporządzane systematycznie i przekazywane do KRS czy właściwego Naczelnika Urzędu Skarbowego by za chwilę uzupełnić swoją wypowiedź o stwierdzenie, że do KRS zostały przekazane jednorazowo w 2014 r. Następnie uzupełniła wypowiedź, że sprawozdania mogły być sporządzane z uchybieniem terminu, a nawet znacznym jego przekroczeniem - ponad rocznym. Świadek będąc księgową spółki przy zobowiązaniu na kwotę przekraczającą 1 mln. zł, nie była w stanie wskazać na podstawie jakich dokumentów ustaliła, że doszło do przepływu takich środków pomiędzy spółką a dłużnikami. Udzielając odpowiedzi bazowała bardziej na własnym doświadczeniu życiowym i zawodowym aniżeli faktach. Wskazała bowiem, że skoro takie księgowanie miało miejsce to musiała to widzieć albo na rachunkach albo raportach kasowych. Nie była jednak w stanie podać, czy istotnie przekazanie środków w kwocie 940.000 zł nastąpiło w formie gotówkowej czy bezgotówkowej. Ze sprawozdań pisemnych zarządu za poszczególne lata obrotowe złożonych do KRS nie wynika jednak by doszło do takiej inwestycji. W sprawozdaniu za 2007 r. zarząd nie odnotował takiej inwestycji ani planów nabycia nieruchomości. Kwota 1.040.000 zł jako aktywa nie pojawiła się w pozycji dotyczącej rzeczowego majątku trwałego, ale jako wartości niematerialne i prawne. Ponadto w jednym sprawozdaniu złożonym przez pozwaną do akt sprawy (k. 314) została ujęta jako zaliczka, natomiast w bilansie złożonym do KRS jest w pozycji inne wartości niematerialne i prawne (k. 453). Sąd podkreślił, że A. R. twierdził, iż nie pamięta sposobu przekazania tej kwoty, tj. czy było to gotówką, czy w formie przelewu na rachunek bankowy. Skoro zarówno dla pozwanej, jak i dłużników A. i M. R. cena z umowy była znaczną kwotą to brak precyzyjności co do okoliczności jej zapłaty w ocenie Sądu Okręgowego uprawniał ostatecznie, w ustalonych w sprawie okolicznościach, do wniosku, że do przekazania tych środków w ogóle nie doszło. Poza tym zapis w bilansie, że na koniec 2007 r. kwota 940.000 zł jest pasywem, podobnie jak i na koniec 2008 r. wskazuje, że do zapłaty zgodnie z umową przedwstępną nie doszło pod koniec 2007 r., jak też i pod koniec 2008 r. (k. 315). Sąd Okręgowy w konsekwencji uznał też, że przedstawione bilanse nie stanowią dowodu na okoliczność zapłaty ceny sprzedaży. Sąd dodał, że nawet przy założeniu, że wskazana umowa została zawarta na dłużnikach nie spoczywał obowiązek zawarcia umowy sprzedaży. Powyższa umowa nie stanowiła umowy przedwstępnej, nie miała formy aktu notarialnego, nie zostały też spełnione przez dłużników wymogi z tej umowy, gdyż w chwili przeniesienia własności działek wpisane były hipoteki na rzecz (...) spółki jawnej w S.. Jedynym warunkiem spełnionym przez dłużników był dokonany podział geodezyjny. Dodatkowo brak zapłaty umówionej ceny nie rodził pod stroniem dłużników obowiązku realizacji tej umowy, przy założeniu że doszła ona w ogóle do skutku. Dla Sądu niezrozumiałe i nielogiczne były wyjaśnienia dotyczące rezygnacji przez dłużników z kwoty 100.000 zł jako reszty ceny, zważywszy na to, że znali oni już wówczas swoje położenie i mieli świadomość długów jakie ich obciążały. Uwzględniając to wszystko Sąd ostatecznie nie dał wiary świadkom J. P., M. R. i A. R. co do tego, że doszło do zawarcia umowy w 2007 r. i przepływu środków pomiędzy pozwaną spółką i dłużnikami. Spółka nie posiadała żadnego mechanizmu do przymuszenia dłużników do zawarcia przez nich umowy a z umowy nie wynikało jaka część działki miała być objęta ewentualnym przeniesieniem na rzecz pozwanej spółki. Faktu zawarcia umowy w 2007 r. nie dowodzi fakt, że została ona okazana notariuszowi w dniu 2 maja 2014 r. Umowa ta nie ma daty pewnej, co mało prawdopodobnym czyni, że została w ogóle zawarta.

Oceniając roszczenie powodów Sąd pierwszej instancji oparł się nadto na domniemaniach wynikającym z art. 527 § 3 i 4 k.c. Uznał, że osoba trzecia – spółka kontrolowana przez dłużnika, wobec oczywistych powiązań z dłużnikami, w dacie zawierania umowy miała świadomość tego, że dokonywana umowa będzie skutkowała po stronie wierzycieli trudnościami z zaspokojeniem ich wierzytelności. Zgodnie z przepisem art. 527 § 3 k.c. jeżeli skutek

czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Natomiast drugi z powołanych przepisów stanowi, że jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli korzyść majątkową uzyskał przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, domniemywa się, że było mu wiadome, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Sąd podkreślił, że stosunek bliskości może wynikać ze wspólności interesów osobistych lub majątkowych lub współpracy osoby fizycznej z inną osobą funkcjonującą w ramach zorganizowanej zbiorowości prawnej, np. spółki prawa handlowego. W art. 527 § 3 k.c. nie zostało bliżej dookreślone pojęcie "stosunek bliskości", które w przepisach prawa cywilnego funkcjonuje w dwojakim znaczeniu: jako równoważne określeniu "osoba bliska" - i wtedy nacisk kładzie się na występujące pomiędzy danymi podmiotami więzi rodzinne lub do rodzinnych zbliżone - oraz w znaczeniu szerszym, obejmującym także bliskość nie wynikającą ze stosunków rodzinnych czy quasi-rodzinnych. W obrębie drugiego, szerszego pojmowania "stosunku bliskości" mieszczą się także relacje o charakterze majątkowym związane z prowadzeniem wspólnych interesów. Chodzi o wszystkie takie relacje, z którymi związana jest wiedza o sytuacji majątkowej innego podmiotu. Ustawodawca dostrzegł ten problem i uzupełnił art. 527 k.c. o § 4, zgodnie z którym domniemanie wiedzy o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli rozciąga się także na podmioty pozostające z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych. Nie oznacza to jednak, że sporadyczne kontakty gospodarcze, którym towarzyszą innego rodzaju relacje o charakterze majątkowym i niemajątkowym, nie mogą zostać ocenione jako rodzące stosunek bliskości, o którym mowa w art. 527 § 3 k.c.

Przenosząc powyższe do sprawy Sąd stwierdził, że nie ma wątpliwości, iż takie relacje bliskości między stronami kwestionowanej umowy wystąpiły. Pozwana spółka jest kontrolowana przez dłużnika A. R., który jest również jednym członkiem zarządu tej spółki. Fakt, że spółkę przy zawieraniu umowy w dniu 2 maja 2014 r. reprezentował pełnomocnik - syn dłużnika - wynika ze względów tylko proceduralnych, gdyż dłużnik nie mógł wystąpić o obydwu stronach umowy, dokonując niejako czynności z samym sobą. Choć nie ma katalogu osób, które potencjalnie mogą być traktowane jako odpowiadające wymogom z art. 527 § 3 k.c. to w sprawie nie budziło wątpliwości Sądu, że przepis ma zastosowanie w niniejszej sprawie. A. R. przyznał, że w chwili zawierania umowy miał świadomość istnienia roszczeń powodów ale uważał je za nierealne. M. R. też przyznała, że jeszcze przed zawarciem umowy otrzymywali z mężem wezwania do wykupu weksli aczkolwiek nie do końca precyzyjnie podawała kiedy to miało miejsce. W każdym razie dłużnicy orientowali się w swojej sytuacji i wiedzieli ile umów pożyczek podpisali oraz ile weksli wystawili. Samo ich przeświadczenie o nierealności długu nie ma żadnego znaczenia dla oceny świadomości ich działania w celu pokrzywdzenia powodów jako wierzycieli. Czynności dłużników z (...) spółką z o.o.w S. zmierzały niewątpliwie do uniemożliwienia powodom zaspokojenia wierzytelności z nieruchomości. W konsekwencji uznając, że zostały spełnione przesłanki udzielenia ochrony na podstawie art. 527 § 1 i 2 oraz § 3 k.c. Sąd uwzględnił powództwo w całości.

Sąd uzasadnił dlaczego wniosek pozwanej o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, na okoliczność wartości nieruchomości objętych umową z dnia 2 maja 2014 r., uznał za spóźniony oraz wyjaśnił na jakich dowodach z dokumentów oraz osobowych i dlaczego, ustalając stan faktyczny, w sprawie się oparł.

Orzeczenie zawarte w punkcie II wyroku było konsekwencją oświadczenia procesowego powodów o cofnięciu pozwu i zrzeczeniu się roszczenia w odniesieniu żądania uznania za bezskuteczną umowy sprzedaży udziału 2/32 w prawie własności nieruchomości obejmującej działki nr (...), dla których Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w szczecinie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) (art. 203 § 1 k.p.c. w zw. z art. 355 § 1 k.p.c.).

Orzeczenie o kosztach procesu zawarte w pkt III wyroku Sąd wydał na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 105 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy i zwrot kosztów celowych. Postanowienie kosztowe Sąd szerzej uzasadnił.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie w części tj. w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach punkcie I i III wniosła pozwana spółka .

Zarzuciła ona zaskarżonemu wyrokowi :

1. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 § 2 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny dowodów, co przejawiało się uznaniu za niewiarygodne zeznań J. P. oraz A. R. w zakresie, w jakim wskazywali oni na fakt zawarcia w roku 2007 przedwstępnej umowy sprzedaży nieruchomości i uiszczenia przez pozwaną ceny sprzedaży w kwocie 940.000,00 zł, podczas gdy zeznania tych osób były spójne i logiczne, a także znalazły potwierdzenie w treści dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy tj. umowy z dnia 2 lipca 2007r. wraz z załącznikami w postaci protokołu nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników spółki oraz uchwały o wyrażeniu zgody na nabycie nieruchomości, bilansu spółki za rok 2007, a także pisma do Naczelnika Urzędu Skarbowego z dnia 11 października 2011 r, wraz z załącznikami;

2. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu I Instancji z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie, że:

a) kwota 940.000 zł wynikająca z treści przedwstępnej umowy sprzedaży z dnia 2 lipca 2007r. nie została przez pozwaną spółkę uiszczona, podczas gdy fakt dokonania tej transakcji wynika wprost z treści bilansów spółki, a nadto potwierdzony został zeznaniami A. R. oraz świadka J. P.;

b) umowa z dnia 2 lipca 2007r. nie stanowi w zasadzie umowy przedwstępnej, a jedynie umowę zobowiązującą, podczas gdy przepis art. 389 k.c. nie wymaga zachowania żadnej szczególnej formy dla takiej umowy, a jedynie na podstawie art. 390 § 2 k.c. w przypadku zachowania formy wymaganej dla danej czynności przez przepis ustawy, stronom przysługuje dodatkowe uprawnienie do żądania wykonania umowy przyrzeczonej oprócz roszczenia odszkodowawczego;

c) umowa sprzedaży zawarta dnia 2 maja 2014r. spowodowała pokrzywdzenie wierzycieli z uwagi na pogorszenie sytuacji majątkowej M. i A. R. podczas gdy z jednej strony została ona zawarta w wykonaniu umowy przedwstępnej, co wyłącza tą czynność spod ochrony paulińskiej, a nadto na nieruchomościach stanowiących przedmiot umowy z dnia 2 maja 2014r. ustanowione zostały hipoteki na rzecz innego podmiotu, a powód nie wykazał, aby wartość tych nieruchomości wystarczyła na zaspokojenie wierzycieli hipotecznych oraz powodów;

d) przy zawieraniu umowy strony miały świadomość działania z pokrzywdzeniem powodów, podczas gdy większość z wezwań do wykupu weksli została do małżonków R. skierowana już po zawarciu spornej umowy, a M. i A. R. kwestionowali roszczenia powodów i uznawali je za nieuzasadnione, a nadto umowa została zawarta w wykonaniu przedwstępnej umowy sprzedaży, z tytułu której uiszczono już cenę, a co za tym idzie czynność ta była czynnością ekwiwalentną;

e) strona powodowa wykazała, że na skutek zawarcia spornej umowy stan niewypłacalności A. i M. R. pogłębił się, podczas gdy A. R. w dalszym ciągu posiada większość udziałów w pozwanej spółce, która stała się wszak właścicielem nabytych nieruchomości, a tymczasem wartość jego udziałów w przedmiotowej spółce, która obecnie posiada wartościowe składniki majątkowe, nigdy nie została ustalona przez osobę posiadającą niezbędne wiadomości specjalne. Wycena taka nie została sporządzona ani w postępowaniu egzekucyjnym, ani w ramach niniejszego postępowania, co oznacza, że nie można uznać, iż zostało wykazane, że egzekucja z majątku dłużników osobistych nie odniesie skutku;

3) naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku pozwanej o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność wartości nieruchomości stanowiącej przedmiot spornej umowy, w sytuacji gdy przeprowadzenie tego dowodu było kluczowe dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, a nadto w sytuacji gdy jego przeprowadzenie nie spowodowałoby zwłoki w rozpoznaniu sprawy;

4) naruszenie prawa materialnego tj. art. 527 § 3 i 4 k.c. poprzez ich zastosowanie w sytuacji, gdy w okolicznościach niniejszej sprawy mamy do czynienia z czynnością prawną spółki dokonaną z osobami fizycznymi, z którymi spółka ta nie pozostaje w stałych stosunkach gospodarczych, a pierwszy z powołanych przepisów dotyczy relacji między osobami fizycznym, natomiast drugi sytuacji gdy przedsiębiorca pozostaje z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, a więc z żądną z tych sytuacji nie mamy do czynienia w niniejszej sprawie.

W konsekwencji tak skonstruowanych szerzej uzasadnionych zarzutów pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powodów kosztów postępowania, z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pozwana domagała się również zasądzenia od powodów kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwana nadto wniosła o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność wartości nieruchomości stanowiących przedmiot umowy z dnia 2 maja 2014r. zarówno w dacie zawarcia przedmiotowej umowy, jak i w dacie zawarcia umowy przedwstępnej z dnia 2 stycznia 2007r., a co za tym idzie ekwiwalentności zawartej przez pozwaną umowy.

Powodowie w odpowiedzi na apelację wnieśli o jej oddalenie, szeroko odnieśli się przy tym do poszczególnych zarzutów apelacyjnych. Wnosili jednocześnie o zasądzenie od apelującej kosztów postępowania apelacyjnego. Strona powodowa wniosła nadto o przeprowadzenie dowodu z dokumentów w postaci zawiadomień od Komornika sądowego z dnia 2 lutego 2016 r. o wszczęciu przeciwko dłużniczce M. R. z wniosku (...) Bank postępowania egzekucyjnego z nieruchomości dłużników w postaci mieszkania i gabinetu lekarskiego na okoliczność niewypłacalności dłużniczki M. R. (k. 731, k.740-741).

Z kolei pozwana w piśmie procesowym z dnia 14 kwietnia 2016 r. wniosła o dopuszczenie dowodu z dokumentów w postaci:

*zawiadomienia z dnia 22 marca 2016 r. Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w przedmiocie wykreślenia z działu II księgi wieczystej nr (...) pozwanej jako właściciela w udziale do 16/32 części i wpisanie w to miejsce jako współwłaścicieli A. R. i M. R. w udziale po 8/32 części każde,

*zawiadomienia z dnia 22 marca 2016 r. Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w przedmiocie wykreślenia z działu II księgi wieczystej nr (...) pozwanej jako właściciela i wpisanie w to miejsce jako współwłaścicieli A. R. i M. R. w udziale po 1/2 części każde,

*zawiadomienia z dnia 22 marca 2016 r. Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w przedmiocie wykreślenia z działu II księgi wieczystej nr (...) pozwanej jako właściciela i wpisanie w to miejsce jako współwłaścicieli A. R. i M. R. w udziale po 1/2 części każde oraz

*z kopii aktu notarialnego wpisanego w rep. A nr (...) dnia 24 lutego 2016 r. o rozwiązaniu umowy sprzedaży oraz umowy powrotnego przeniesienia własności, na okoliczność, że pozwana spółka i A. oraz M. R. rozwiązali umowę zakwestionowaną przez powodów umowę sprzedaży i zrotnie przenieśli własność nieruchomości obejmującej działki: nr (...) (Kw nr (...)), nr (...) i nr (...) (Kw nr (...)) oraz nr (...), nr (...) i nr (...) (Kw nr (...)). **Pozwana** przekonywała nadto, że skoro kwestionowana przez powodów umowa została rozwiązana, a własność nieruchomości przeniesiono zrotnie na poprzednich właścicieli, dłużników powodów, to obecnie nie ma już żadnych podstaw dla uwzględnienia skargi pauliańskiej skierowanej przeciwko spółce (...).

W piśmie procesowym, datowanym na 19 kwietnia 2016 r., złożonym 21 kwietnia 2016 pozwana wniosła o dopuszczenie dowodu: z sześciu zawiadomień o wszczęciu egzekucji z nieruchomości z dnia 29 marca 2016 r. skierowanych do dłużników M. R. i A. R. z wniosku wierzycieli M. i D. K. (1) oraz z trzech zawiadomień o wszczęciu egzekucji z nieruchomości z dnia 25 marca 2016 r. skierowanych do M. R., na okoliczność wszczęcia przez powodów egzekucji w stosunku do dłużników M. R. i A. R. z nieruchomości, których przeniesienie było przedmiotem skargi pauliańskiej w niniejszej sprawie (k. 759, k.760-768).

Powodowie złożyli pismo przygotowawcze z dnia 26 kwietnia 2016 r. w którym podtrzymali swoje merytoryczne stanowisko prezentowane do tej pory w sprawie. Podnosili, odwołując się do treści art. 192 pkt 3 k.p.c., że zrotnie zbycie nieruchomości przez pozwaną spółkę na rzecz dłużników nie ma żadnego wpływu na dalszy bieg sprawy. Powodowie wskazywali, że z mocy przywołanego przepisu z chwilą doręczenia pozwu zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, nabywca może za zezwoleniem strony przeciwnej

wejść w miejsce zbywcy. Dla wzmocnienia swojego stanowiska powodowie odwołali się do poglądów komentatorów oraz orzecznictwa co do rozumienia art. 192 pkt 3 k.p.c. Powodowie nadto prezentowali stanowisko, że umowa z 24 lutego 2016 r. jest nieważna jako zawarta wbrew ujawnionym w księgach wieczystych dla poszczególnych nieruchomości prowadzonych zakazowi zbywania nieruchomości. W ocenie powodów bez znaczenia w tej sytuacji jest fakt skierowania przez nich egzekucji do przedmiotowych nieruchomości jako nieruchomości dłużników.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

apelacja skutkowałą zmianą zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa. Nastąpiło to jednak nie z przyczyn wskazanych w apelacji pozwanej spółki lecz z uwagi na fakt zawarcia w dniu 24 lutego 2016 r., w formie aktu notarialnego, umowy określonej jako rozwiązanie umowy sprzedaży z dnia 2 maja 2014 r. i powrotne przeniesienie własności nieruchomości na rzecz dłużników powodów, tj. na rzecz A. R. i M. R. przez pozwaną Spółkę (...).

Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.). Sąd ten może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później (art. 381 k.p.c.). Uwzględniając powyższe uzasadnione było dopuszczenie dowodów z dokumentów przywołanych przez stronę pozwaną w jej pismach procesowych z dnia 13 i 19 kwietnia 2016 roku. Dokumenty te powstały oczywiście w dacie późniejszej niż data złożenia przez pozwaną apelacji, a nadto dotyczyły okoliczności istotnych dla ustalenia koniecznej w sprawie, dla właściwej oceny zarówno apelacji oraz prawidłowego wyrokowania, podstawy faktycznej. Uzasadnione w tym miejscu jest przypomnienie, że sąd ocenia sprawę, mając na uwadze stan sprawy, czyli istniejące okoliczności faktyczne i stan prawny obowiązujący na dzień, do którego strony procesu mogły przytaczać fakty i dowody (art. 217 § 1), tj. na dzień zamknięcia rozprawy (zasada aktualności orzeczenia sądowego). Przywołany przepis wyznacza moment graniczny zarówno dla stron, jak i dla sądu pierwszej instancji. Należy przy tym mieć na uwadze, że w obowiązującym systemie apelacyjnym zasada aktualności orzeczenia sądowego ma zastosowanie do sądów obu instancji, gdyż instancja odwoławcza jest obecnie przede wszystkim sądem merytorycznym, a nie tylko kontrolnym. Z dokumentów, które pozwana przedłożyła do sprawy, a z których Sąd odwoławczy dowód przeprowadził wynika, że umową z dnia 24 lutego 2016 r., sporządzoną przed notariuszem C. P. w formie aktu notarialnego wpisanego do repertorium A, pod numerem (...) r., doszło do rozwiązania przez strony umowy sprzedaży z dnia 2 maja 2014 r., będącej przedmiotem oceny w tym procesie, oraz do powrotnego przeniesienia z pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na rzecz A. R. i M. R. praw do opisanych nieruchomości, objętych księgami wieczystymi prowadzonymi przez Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie Kw nr (...) ; (...) i (...). Z przedłożonych przez pozwaną zawiadomień o dokonaniu wpisów we wskazanych wyżej księgach wieczystych wynika, że sąd wieczystoksięgowy w działach II w miejsce (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. wpisał na powrót A. R. i M. R. .

Sąd Apelacyjny zezwolił powodom na złożenie pisma procesowego przygotowawczego z dnia 26 kwietnia 2016 r. W zaistniałej sytuacji prawnej, nadto z uwagi na treść uprzednich wniosków dowodowych pozwanej, powyższe było uzasadnione dla zachowania równowagi procesowej stron. Powodowie przyznali podawany przez pozwaną fakt złożenia przez nich wniosków o skierowania egzekucji do udziałów A. R. i M. R. w trzech opisanych wyżej nieruchomościach. Powodowie jednocześnie przy tym twierdzili, że uważają, iż ich dłużnikom tytuł prawny do powyższych nieruchomości nie przysługuje ponieważ umowa z 24 lutego 2016 r. jest nieważna wobec naruszenia zakazu zbywania nieruchomości przez Spółkę (...). W rzeczy samej postanowieniem z dnia 15 lipca 2014 r. udzielono powodom zabezpieczenia ich roszczenia o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną poprzez zakazanie spółce (...) zbywania nieruchomości, w tym objętych opisanymi wyżej trzema księgami wieczystymi. Stosownie do treści art. 16 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, w księdze wieczystej poza prawami rzeczowymi, mogą być ujawnione - w przypadkach przewidzianych w przepisach ustawowych - prawa osobiste i roszczenia, zaś skutkiem wpisu roszczeń wymienionych w art. 16 ust. 2 pkt 2-4 jest przekształcenie z mocy art. 17 tej ustawy roszczenia przeciwko oznaczonej osobie w roszczenie przeciwko każdorazowemu właścicielowi. W literaturze przedmiotu sporna jest w związku z takim uregulowaniem dopuszczalność wpisywania tak ostrzeżenia o zakazie zbywania lub obciążania nieruchomości, jak i ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu. Według dominującego poglądu, wpisanie takiego

ostrzeżenia z art. 747 k.p.c. nie pociąga bowiem za sobą jakichkolwiek skutków materialnoprawnych, w szczególności dokonanej wbrew niemu czynności prawnej i ma jedynie taki skutek, że w razie nabywania prawa, przeciwko któremu wymierzone jest ostrzeżenie, każdy nabywca będzie w złej wierze w świetle art. 6 ust. 1 i 2 ustawy o księgach wieczystych, a więc pozbawiony ochrony w postaci rękojmi. Ujawnienie w księdze wieczystej ostrzeżenia o zakazie zbywania lub obciążania tych praw jest zatem, według powszechnie akceptowanego poglądu, kompromisem pomiędzy interesem uprawnionego a wymaganiami bezpieczeństwa obrotu, które sprzeciwiają się ograniczeniom w swobodnym rozporządzaniu prawami rzeczowymi. Bez względu na to czy wpis prawa nabytego przez osobę trzecią - mimo zakazu zbywania nieruchomości zawartego w postanowieniu o zabezpieczeniu roszczenia niepieniężnego wydanego w trybie art. 755 w zw. z art. 747 k.p.c. - ma charakter konstytutywny czy deklaratoryjny umowa taka nie jest nieważna. Wpis w dziale III księgi wieczystej o zakazie zbywania nieruchomości lub prawa wieczystego skierowany jest do nabywcy nieruchomości i sprawia, że ten kto nabywa jej własność lub wieczyste użytkowanie czyni to z ograniczeniem wynikającym z treści wpisanego roszczenia, skutecznego względem niego i oznaczającego, że osoba uprawniona z roszczenia zabezpieczonego wpisem w księdze wieczystej może je realizować w stosunku do każdego właściciela nieruchomości na podstawie art. 17 u.k.w.h., bez potrzeby sięgania do art. 59 k.c. (zob.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2004 r. IV CK 347/0, LEX nr 214029). Podsumowując: na obecny czas sąd związane jest treścią wpisów w dziale II ksiąg wieczystych prowadzonych dla opisanych wyżej trzech nieruchomości. Wbrew przekonaniu powodów powrotne przeniesienie na rzecz ich dłużników, a mianowicie na rzecz A. R. i M. R. praw do opisanych wyżej nieruchomości, wbrew zakazowi ich zbywania, przez spółkę (...) nie oznacza nieważności umowy.

Jeżeli natomiast chodzi o zastosowanie w sprawie regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c.- zmiana sytuacji stron procesu następująca w wyniku zbycia rzeczy lub prawa stanowiącego jego przedmiot, a wyrażająca się w swoistym rozdźwięku pomiędzy sferą materialnoprawną a sferą postępowania, pozostaje bez wpływu na pozycję przeciwnika procesowego podmiotu dokonującego zbycia. Proces toczy się tak, jakby obie strony pozostawały względem siebie - w określonych stosunkach prawnych - w takich sytuacjach, jakie przysługiwały im przed dokonaniem rozporządzenia. Proces toczy się tak, jakby powodowi nadal służyło prawo, którego ochrony się domaga, mimo że - w wyniku dokonania rozporządzenia - przestał być podmiotem uprawnionym w sferze materialnoprawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2003 r. V CKN 1698/00 LEX nr 247629). Artykuł 192 pkt 3 k.p.c. zawiera normę o charakterze mieszanym, regulującą tzw. podstawienie procesowe względne. Wychodząc z założenia, że zawisłość sporu o rzecz (prawo) nie stoi na przeszkodzie jego zbyciu, ustawodawca zapewnił możliwość kontynuowania postępowania, mimo że nastąpiło zdarzenie materialnoprawne niweczące legitymację bierną dotychczasowego pozwanego. Z jednej strony ustawa dopuszcza zatem, za zgodą obu stron, wstąpienie w drodze sukcesji procesowej inter vivos nabywcy w miejsce zbywcy, a z drugiej strony - w braku takiej zgody - umożliwia kontynuację postępowania z udziałem zbywcy przez przyznanie mu substytucyjnej legitymacji do dalszego działania w imieniu własnym, ale na rzecz nabywcy. Artykuł 192 pkt 3 k.p.c. pozostaje w związku z art. 788 § 1 k.p.c., który zezwala - pod pewnymi warunkami - na rozszerzoną prawomocność orzeczenia przeciwko nabywcy i stanowi podstawę prawną nadania klauzuli wykonalności na rzecz lub przeciwko nabywcy, pomimo że w treści tytułu egzekucyjnego wymieniony jest zbywca. Orzecznictwo dopuściło szerokie zastosowanie art. 192 pkt 3 k.p.c. m.in. w wypadku zbycia nieruchomości przez dłużnika w toku sprawy o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o zawarciu przyrzeczonej umowy sprzedaży tej nieruchomości, w toku sprawy o wydanie nieruchomości, która stanowiła przedmiot odwołanej darowizny, przeniesienia przez powoda prawa użytkowania wieczystego w toku postępowania, w którym dochodził roszczeń windykacyjnych i negatoryjnych. Należy jednak wskazać, że przepis art. 192 pkt 3 k.p.c. ma zastosowanie do tego rodzaju postępowań, których przedmiot obejmuje rzecz bądź prawo (lub raczej uprawnienie bądź obowiązek związany z taką rzeczą bądź prawem), co do których dopuszczalne jest następstwo prawne pomiędzy dotychczasową stroną postępowania a osobą trzecią (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2015 r., II CSK 461/14, LEX nr 1764801 oraz orzeczenia przywołane w uzasadnieniu cyt. postanowienia). Przepis art. 192 pkt 3 k.p.c. może mieć zastosowanie do tego rodzaju postępowań, których przedmiotem jest rzecz bądź prawo albo inaczej uprawnienie bądź obowiązek związany z rzeczą bądź prawem, objęte następstwem prawnym pomiędzy dotychczasową stroną postępowania a osobą trzecią. I tak przyjmuje się, że powyższe cechy instytucji przewidzianej w art. 192 pkt 3 k.p.c. przemawiają np. przeciwko możliwości jej zastosowania do powództwa przewidzianego w art. 10 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Związane jest to z przedmiotem takiego postępowania. Celem regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c. jest niewątpliwie stabilizacja

postępowania, które może być kontynuowane po zawiśnięciu sporu (z chwilą doręczenia odpisu pozwu pozwanemu) z tymi samymi stronami, mimo zmian podmiotowych w stosunku materialnoprawnym leżącym u podstaw sporu dotyczącego rzeczy lub prawa będących przedmiotem sporu sądowego. Przepis ten ma zastosowanie, jeżeli dochodzi do następstwa prawnego osoby trzeciej w miejsce podmiotu uczestniczącego w postępowaniu w charakterze strony (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2013 r. V CSK 347/12 LEX nr 1381043). W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 4 października 2007 r. (V CSK 248/07, Lex 325669) Sąd Najwyższy badał co jest przedmiotem ochrony w sprawie ze skargi pauliańskiej. Stwierdził wówczas, że skarga pauliańska uregulowana w art. 527 i nast. k.c., ma na celu ochronę sytuacji majątkowej wynikającej z faktu, że dana osoba jest wierzycielem. Przedmiotem ochrony jest zatem nie osoba wierzyciela, lecz wierzytelność, a ściśle - wynikające z niej uprawnienie wierzyciela do przymusowej realizacji tego prawa. Tym samym istnienie wierzytelności warunkuje wytoczenie powództwa o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną; wierzytelność ta powinna istnieć zarówno w chwili dokonywania przez dłużnika krzywdzącej czynności prawnej, jak i w chwili wytoczenia powództwa o uznanie jej za bezskuteczną, brak bowiem wierzytelności w chwili wytoczenia powództwa oznaczałby brak przedmiotu ochrony. Ochrona, jaką zapewnia skarga pauliańska, sprowadza się do uznania czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela, który czynność zaskarżył. Czynność ta zachowuje ważność, jest jednak bezskuteczna w stosunku do wierzyciela, co oznacza, że może on z pierwszeństwem przed wierzycielami osoby trzeciej dochodzić zaspokojenia z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły (art. 532 k.c.). We wskazanej sprawie powód już po doręczeniu pozwu zbył swoją wierzytelność co skutkowało tym, że po zawiśnięciu sporu utracił status wierzyciela. Dlatego Sąd rozważał rozumienie pojęcia zbycie rzeczy. Zaznaczył, że zbycie rzeczy, o którym mowa w art. 192 pkt 3 k.p.c., może przybrać różną postać; może polegać na przejściu własności rzeczy albo prawa użytkowania wieczystego, a także na ustanowieniu użytkowania wieczystego. W nauce przyjmuje się, że zbyciem rzeczy w rozumieniu powołanego przepisu jest również zbycie faktycznego władania rzeczą, niezależnie od tego, czy wiąże się ono z przeniesieniem posiadania, czy oznacza tylko oddanie rzeczy w dzierżenie. Natomiast zbycie prawa w rozumieniu art. 192 pkt 3 k.p.c. może natomiast polegać na różnych formach przejścia wszelkiego rodzaju praw, poza prawem własności i prawem użytkowania wieczystego (np. przelew wierzytelności, wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela, zbycie innego prawa niż wierzytelność - art. 555 k.c.). Podkreśla się, że zakres analizowanego pojęcia obejmuje ponadto przejście obowiązków, a także sytuacji prawnych, będących biernym odpowiednikiem praw podmiotowych kształtujących. Artykuł 192 pkt 3 k.p.c. nie mówi wprawdzie o zbyciu sytuacji prawnej ani o zbyciu prawa albo obowiązku, lecz o zbyciu "rzeczy lub prawa, objętych sporem", jednak w nauce twierdzi się, że pojęcie to należy rozumieć szeroko (orzeczenie cyt. wyżej). Dla wyczerpania argumentacji trzeba dodać, że przedmiotem pozwu w sprawie objętej wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2009 r. (III CSK 248/08, LEX nr 527243), przywołanym przez powódów w piśmie z dnia 26 kwietnia 2016 r., było wydanie nieruchomości (sprawa została zainicjowana skargą o wznowienie postępowania). Nie budziło przeto wątpliwości, że była to jednoznaczna sytuacja uprawniająca do zastosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. Z kolei w drugim orzeczeniu przywołanym przez powódów, a mianowicie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1964 r. (III CO 36/63, LEX nr 1672873, częściowo nieaktualnej), wydanej w oparciu o przepisy kodeksu postępowania cywilnego z 29 listopada 1930 r., w istocie potwierdzono to co wynikało z art. 205 pkt 3 przywołanej ustawy. Zasadne jest dodanie, że art. 192 pkt 3 k.p.c. jest odpowiednikiem art. 205 pkt 3 d.k.p.c., z tym że różni się od zawartej w nim regulacji, gdyż wyraz "roszczenia" został zastąpiony wyrazem "prawa", a w miejsce normy zakazującej podmiotowego przekształcenia procesu wprowadzono normę upoważniającą. Pomimo tych różnic, w obu przepisach wyrażona została zasada, że zbycie rzeczy lub prawa (roszczenia), o które toczy się proces, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, skoro zaś proces może się toczyć dalej z udziałem zbywcy jako strony, trzeba przyjąć, iż zbywca zachowuje legitymację procesową, jaka przysługiwała mu przed wystąpieniem wspomnianych zdarzeń. Powaga rzeczy osądzonej wyroku zapadłego przy udziale zbywcy obejmuje granicami podmiotowymi także nabywcę, w związku z czym klauzula wykonalności może być nadana na rzecz lub przeciwko niemu, mimo że wyrok na niego nie opiewa.

Uwzględniając rozważania przytoczone powyżej należało ostatecznie ocenić czy w sprawie ze skargi pauliańskiej proces toczy się o rzecz będącą przedmiotem ubezskutekcznianej czynności prawnej. W sprawie o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną na podstawie art. 527 § 1 k.c. spór dotyczy prawa podmiotowego kształtującego,

chodzi bowiem o wywołanie zmiany w sytuacji prawnej strony pozwanej, umożliwiającej zaspokojenie wierzytelności powoda przysługującej mu w stosunku do dłużnika będącego kontrahentem osoby trzeciej. Przedmiotem ochrony w tej sprawie jest wierzytelność; uprawnienie do jej zaspokojenia jest atrybutem wierzyciela. Można zatem przyjąć, że wierzytelność, której zaspokojeniu służy akcja pauliańska, jest "objęta sporem" w rozumieniu art. 192 pkt 3 k.p.c. Przedmiotem sporu nie jest natomiast rzecz - tu prawo własności nieruchomości - będącej przedmiotem ubezskutecznionej czynności prawnej. W rozpoznawanej sprawie sytuacja jest jeszcze o tyle odmienna, że doszło ostatecznie do przywrócenia sytuacji sprzed zawarcia kwestionowanej przez powodów czynności prawnej. Własność nieruchomości powróciła z osoby trzeciej do dłużników powodów. To również musiało prowadzić do wniosku, że w zaistniałym w sprawie stanie faktycznym brak było podstaw dla stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c.

W tej sytuacji Sąd odwoławczy musiał rozważyć jakie orzeczenie powinien wydać, po zbyciu rzeczy (nieruchomości) przez pozwaną na rzecz dłużników powodów skoro powodowie podtrzymywali swoje żądanie, a w szczególności, czy wyrok oddalający powództwo czy postanowienie o umorzeniu postępowania. Zgodnie z art. 355 § 1 w związku z art. 386 § 3 k.p.c., formalna przeszkoda do kontynuowania i rozstrzygnięcia sprawy co do istoty zachodzi wtedy, gdy powód cofnie pozew ze skutkiem prawnym, a wydanie wyroku z innych przyczyn stanie się zbędne lub niedopuszczalne. W rozpoznawanej sprawie taka sytuacja nie zachodziła, konieczne było przeto merytoryczne odniesienie się do roszczenia powodów. Wobec powrotu wskazanych nieruchomości do dłużników oraz skierowania do tychże nieruchomości z wniosku powodów jako wierzycieli czynności egzekucyjnych ich powództwo oparte na art. 527 k.c. należało ocenić, na datę wyrokowania w sprawie przez Sąd Apelacyjny, za pozbawione zasadności. Brak było podstaw dla zastosowania w sprawie art. 192 pkt 3 k.p.c. W ustalonym stanie faktycznym i prawnym zachodziła więc konieczność zmiany wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa (pkt I. ppkt 1 wyroku), w oparciu o art. 386 §1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny ostatecznie, w zmienionym stanie sprawy, nie widział potrzeby odnoszenia się do zarzutów zawartych w apelacji pozwanej spółki. Powyższe miałyby znaczenie zasadniczo jedynie dla rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Strona powodowa jednak w toku rozprawy apelacyjnej złożyła oświadczenie, że w sytuacji gdyby Sąd Apelacyjny uznał potrzebę oddalenia jej powództwa wnosi by nie obciążać powodów kosztami postępowania Sąd odwoławczy uwzględniając z jednej strony takie stanowisko powodów, z drugiej zaś strony to, że pozwana spółka swoim zachowaniem doprowadziła do sytuacji, iż merytoryczna ocena roszczenia powodów stała się zbędna, a działania do tego prowadzące podjęła dopiero po wywiedzeniu w sprawie apelacji od niekorzystnego dla niej rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji uznał, że w sprawie zaistniała sytuacja szczególna stanowiąca podstawę dla zastosowania art. 102 k.p.c. Dotyczyło to rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za obie instancje (pkt I. ppkt 2 i pkt II.).

SSA Danuta Jezierska SSA Dariusz Rystał SSA Mirosława Gołuńska